

DÍLO
JANA NERUDY
I

DÍLO JANA NERUDY
I

B Á S N Ě

KNIHY VERŠŮ
PÍSNĚ KOSMICKÉ
BALADY A ROMANCE
PROSTÉ MOTIVY
ZPĚVY PÁTEČNÍ

Nakladatele

Kvasnička a Hampl v Praze

1923

Když se na sklonku předbřeznového období vyžívaly myšlenky, jimiž byl český národ duchovně obrozen v první polovici devatenáctého století, zosobňovaly dvě výrazné postavy našeho písemnictví nový obsah životní, který se měl stát základem dalšího rozvoje obrozeného národa: básník Karel Hynek Mácha a publicista Karel Havlíček Borovský. Nebylo bez významu, že tu vedle básníka stál novinář a politický buditel; doba, již zralá k tomu, aby obrození jazykové, literární a vědecké bylo přeneseno také do občanského života veřejného, přímo si žádala mužů, kteří by všemu lidu tlumočili výsledky myšlenkového i mravního úsilí duchovních tvůrců. Předčasně podloměný pěvec „Máje“ K. H. Mácha vyslovil již v třicátých letech čistě moderní požadavek úplné svobody básníkovy, nepodvazované žádnými ohledy a tendencemi: básník, vzdělaný poesii i filosofií světovou, vyslov pravdivě a plně všecko, čeho se dotrpěl, domyslíl a docítil, vytvoř pro tento životný obsah samostatnou a přilehavou formu a hledej pod svou osobní zkušeností hodnoty obecně lidské. Neohrožený redaktor „Národních novin“ a „Slovana“ K. Havlíček Borovský hlásal za soumraku předrevolučního absolutismu, pak za krátkého úsvitu konstituce a nejrozhodněji za nové reakce nutnost politické obrody v duchu demokratickém, na základě konstitučních, podle zásad osvícené svobodomyšlnosti a ukládal s plným vědomím odpovědnosti českým novinářům, aby tento program důtklivě a srozumitelně šířili v lidu; sám byl státním zpátečnictvím zdolán již na prahu slibného mužství.

Na počátku padesátých let, kdy rakouský absolutismus dovedl na dobro udusiti veřejný život v Čechách a na Moravě a když se myšlenkový ruch skryl v studovných učenců, zdálo se jakoby vzácné símě Máchovo a Havlíčkovy bylo ve vyprahlé půdě zhynulo navždy. Ale ještě před rozhod-

ným pádem reakce přihlašovali se mladí a čilí dědicové těchto ideí a projevovali se jako uvědomělí členové sourodé generace, která v chlapeckých letech zažila rok 1848 a nyní dozrávala k plodnému jinošství. Mladí ti bouřliváci básničtí i političtí, připojili k českému máchovskému a havlíckovskému dědictví plodné prvky převzaté z pokročilé Evropy západní: zájem o společenskou emancipaci tříd hospodářsky utištěných, reformní pochopení mravních otázek, smysl pro životní práva ženina; vedle básnictví a novinářství považovali kritiku za zvláště důležitou složku písemnictví; zavrhovali romantiku a přikláněli se k realismu, který pronikavě studuje a nepokrytě líčí život až do jeho utajených záhybů; proti citovosti se bránili zkumným, někdy i posměšným rozumem. Nejprve se zorganizovalo toto pokolení literárně, vytknuvši za prudkých srážek svůj rozpor se staršími spisovateli; když obnovený konstitucionalismus v Rakousku uvolnil politický tisk, vystoupili mladí literáti také v sevřeném šiku žurnalistickém. Tato opravdu hrdinská generace, jež vlastně založila moderní písemnictví české, nazvala se sama „Májovou“, velice příznačně podle almanachu „Máj“, kterým se r. 1858 hned při ustavení přihlásila ke K. H. Máchovi.

Za vůdce tohoto pokolení byl od sama počátku obecně považován básník a kritik, novinář a polemik Jan Neruda, zároveň svérázná osobnost i důmyslný organisátor. Na rozdíl od většiny českých básníků, kteří přišli z venkova, byl Jan Neruda pražské dítě; jako syn kantinského Antonína a posluhovačky Barbory narodil se dne 10. července 1834 v újezdských kasárnách na Malé Straně a celé chlapectví i jinošství ztrávil v Ostruhové ulici pod královským hradem; tam započal i svou činnost slovesnou v památném domě „u dvou slunců“ č. p. 233. Méně než starodávná Praha tradiční, v jejíchž chrámových a církevních náladách žila Nerudova prostoduše nábožná matka, pů-

sobil na dorůstajícího chlapce pražský svět malých lidí, do něhož synek proletářský náležel a jehož tvrdou kázeň mu neúprosně vštěpoval drsný otec — doma poznal hoch tihu chudoby, ve škole pokoření proletáře, brzy si uvědomil, jak v poněmčeném rodišti za úřednické a vojenské nadvlády útlak sociální jest spojen s ústrkem národním — rok 1848 žil v jeho paměti jako krátká zora osvobození z této dvojnásobné poroby. Jako pozdní dítě starých rodičů vyznačoval se hrdý a nemluvný chlapec předčasnou zralostí; dědictví matčino, hluboký a horoucí cit, přelo se v něm od mladosti s podílem oteckým, nedůvěřivým a pošklebným rozumem. Gymnasijní léta na Malé Straně a na Starém městě vedle obzoru literárního a výcviku slohového přinesla již probuzení národní a s ním první styky se souvěkovci, zanícenými pro stejné myšlenky; když Neruda devatenáctiletý maturoval, byl v podstatě rozhodnut pro dráhu literární a novinářskou.

Ale nenastoupil jí přímo, neboť úvahy hmotné a ohledy rodinné povzbuzovaly jej hledati rychle bezpečného chleba. Staří a nuzní rodiče chtěli v tehdejším duchu reakčním, aby hledal štěstí jako kněz neb úředník, avšak jeho sama, ještě v tradicích buditelských, vábilo spíše působení profesorské, pro něž se připravil filologickými studii. Než, když okusil časně sladkého jedu literární slávy — s 20 roky otiskl s pseudonymem Janka Hovory první báseň, baladu „Oběšenec“, jako 23letý vydal již knihu lyriky a rok na to jako účastník almanachu „Máje“ — stanul v popředí literárního dorostu, když se rozhlédl trochu ve společnosti, která se zvědavostí, ale i s nedůvěrou vítala hranatého bohéma, ironického společníka, ohnivého tanečníka, když bezohledně prozkoumal vlastní nitro, poznal, že jeho osudovým posláním jest státi se volným spisovatelem a svobodomyšlným novinářem. Nešlo o to získati souhlas rodičů, na nichž hrdina svépomoci od studentských let byl nezávislý; tíže bylo zřici se dáv-

ných naději na trvalé spojení se zaslíbenou nevěstou, sličnou a hrdou Annou Holinovou, kterou dlouho miloval podivnou, trýznivou a temnou láskou. Jan Neruda, který od mladosti podržoval osobní prospěch vyšším cílům a důvěrné štěstí obecnému poslání, nemohl pochybovati, jak se rozhodnout: r. 1858, do něhož spadá zorganizování generace „Májové“, věděl již, že jeho osud se nedohraje za katedrou profesorskou, nýbrž u psacího stolku spisovatelova a v redakci novinové.

Neuhnul s dráhy, ani když poznal, že bude postlána spíše trním než květy; první díla Nerudova, lyrická, výpravná i dramatická, neměla úspěchu, nemínil-li se jím snad pohoršení krátkozraké kritiky a úzkoprsých, nečetných čtenářů. Malý lyrický svazeček „Hřbitovní kvítí“ (1857), složený z drobných básniček bez melodie a koloritu, vznikl mezi smrtí přítele z mládí a starého otce, dvou hrdých a drsných proletářů, a tak smrt a bída stály jako nevlídné sudičky u kolébky této prvotiny, inspirované zkumným a posměšným rozumem, který stále přehlušuje mimovolné projevy pobouřené citlivosti. Smrt, o níž se uvažuje spíše suše než vzletně, svlečena jest ze vší romantiky; bída, která se sleduje v různých útvarech, pojímá se v duchu kárné a vzdorné sociální kritiky; láska, jež se k nim v úskočném rozmaru přidružuje, vyznává se zde ze své agonie, ze svého rozkladu, ze své marnosti. Toto vše bylo příliš osobité a příliš odlišné od básnické tradice domácí, takže zlovolní odpůrci měli na snadě výtku, že Neruda napodobí cizí lyriky, zvláště vykřičeného posměváčka Heina, k němuž se otevřeně hlásil; nebylo opravdu snadno v Nerudově prvotině odhadnouti, kolik se v ní skrývá obsahové i výrazové českosti, od sociálně pravdivých obrázků zbarvení čistě pražského po ironické popěvky vyškolené na kadenci lidové písně, od hlubokého soucitu po svobodný rozmar mladého statečného srdce.

Deset let trvalo, než Neruda odevzdal své druhé dílo básnické, které vyrostlo v jádře během pěti roků po „Hřbitovním kvítí“, za to jsou „Knihy veršů“ (1867) úhrnem tak bohatým, že možno je prohlásiti za žeň celé mladosti poetovy. Rozdělení na tři části, knihu výpravnou, lyrickou a časově příležitou, svědčí o reprezentačním poslání, které Neruda svému dílu přisoudil; v každém oddílu ukazuje se — při všech tvrdostech verše a násilnostech rýmu — mistr, razící nové dráhy a přece hledající souvislost se starší tradicí, v patrném rozdílu od „Hřbitovního kvítí“, z něhož sem v přísné autokritice přešel nevelký výbor. Epik, který vyšel z veršované povídky byronské a učil se též na Hugově „Legendě věků“, na konec si osvojil hutný úsečný a názorný sloh Erbenův, ale místy použil ho k tomu, že jím v dřevorytovém soustředění účinně zpracoval moderní náměty sociální do ballad docela originálních. Lyrik nezapřel sice místy ještě školu Heinovu, ale mnohem více přijal od poesie prostonárodní, která mu občas již zde sdělila svou teplou melodičnost, působící tím silněji, ježto básník dříve po výtce reflektivní nyní podivuhodně zcítověl, ať zpívá z plnosti naivního srdce o lásce k matičce, ať se zpovídá ze složitého a trpkého poměru k otci, nebo ať v těžké a vyčítavé erotice účtuje se svou Annou. Úplným překvapením byl náladový malíř přírody, opojený jednotou krajiny a duše, v budoucnosti nebezpečný sok osobního přítele a povahového protichůdce Vítězslava Háška, který prozatím lacinými a obecnými úspěchy úplně zastíňoval Nerudu. Konečně básník časový souvisící všemi vlákny s politickou přítomností, spojoval tradici obrozenou s novými tužbami českými i slovanskými, a emfasi, plynoucí z demokratického a svobodomyšlného opojení dobou s bystrým kritickým smyslem pro vady a omyly českého prostředí.

O sedm let později než Neruda básník odevzdal v literatuře svou vísitku Neruda povídkář. Nenazval jí nadarmo

„Arabeskami“ (1864), chtěje naznačiti, že stojí na rozhraní mezi výpravným uměním a novinářskou besídkou a že se spokojuje genrovou drobnokresbou, aniž mní v psychologii postav neb v dějové stavbě se povzněti k epice nejvyššího slohu. Někdy rozmarný humorista s ostrým realistickým pohledem, jindy citový romantik s hrou nálad a dojmů předvádí tu postavy a postavičky, hlavně jak je znal z malostranského domova a z cest, ve slohu německých spisovatelů poklasických, zvláště Jeana Paula a Börna baví se s nimi, se čtenářem, se sebou samým a někdy již vytváří stručný, zaokrouhlený spádný sloh moderní prósy, dobře hovicí kvapu a napětí nové doby. Také „Arabesky“ jsou dílem mnohých slibů, i když leckde prozrazují začátečníka. Jen začátečnictvím beze slibů jsou současné dramatické práce Nerudovy psané ještě dříve než si Neruda jako kritik osvojil znalost technickou i literární scénické tvorby; některé z těchto malicherných pěti jevištních hříček sem tam se objevují doposud na divadlech ochotnických, kdežto strohá groteska povahokresebná v tragickém slohu „Franceska di Rimini“ (1870) náleží již výhradně dějepisu literárnímu.

Svobodomyšlný novinář silného lidového cítění a česky národní opravdovosti, jehož stopy byly patrný jak v některých arabeskách tak ve knize veršů časových, zapustil počátkem šedesátých let za jarého rozpuku obnovené konstituce již pevné kořeny. Vyučiv se jako novinkář a literární i divadelní zpravodaj s 23 lety v pražském deníku německém, osvědčil se po té jako redaktor dvou časopisů beletristických „Obrazech života“ a „Rodinné kronice“: tam svedl úspěšné kritické půtky s představiteli starého literárního pokolení za zásady mladé školy a získal si pověst nebezpečného polemika a vtipného satirika, kterou potvrdil i veršovaný pamflet „U nás“ (1858) namířený hlavně proti Jak. Malému. Ale když s rakouským absolutismem r. 1860 padlo i úzkostlivé omezení

denního tisku, a když v Praze rychle vzniklo několik orgánů demokratické a liberální politiky, stanul Jan Neruda stejně jako Vít. Hálek mezi deníkáři, snaže se po Havlíčkovi uvést do Čech onu žurnalistickou opravdovost prodlšenou mravním zanícením, které se naučil od svého mladoněmeckého mistra Ludvíka Boerna a spolu ono slohové umění, jímž jej oslňoval Boernův vrstevník a protivník Jindřich Heine. Působení v Krásově „Čase“ a ve Finkově „Hlase“ v l. 1860—1865 bylo průpravou čtvrtstoleté činnosti v „Národních listech“, kterou dovedla přervati teprve Nerudova smrt. Úplný souhlas s politickými, společenskými zásadami strany mladočeské mužná láska k jejím vůdcům, zvláště k statečnému Karlu Sladkovskému, ohnivý odpor k vídeňským i pražským protivníkům svobodomyšlného demokratismu mezi ústaváckou i státoprávní šlechtou a jejími občanskými spolupracovníky a mezi ultramontanním duchovenstvem — toto vše spínalo Jana Nerudu trvale s Grégrovými „Národními listy“.

V nich Jan Neruda založil a vytvořil český novinářský feuilleton se stejným uměním a štěstím jako v období revolučním a reakčním Karel Havlíček založil a vytvořil český novinářský článek: u obou mistrů našeho žurnalismu byl literárně výrazný projev osobnosti zároveň národně výchovnou missí ve službách lidové osvěty. Rámec Nerudova feuilletonu byl od začátku značně široký, náleželo do něho zpravodajství literární, divadelní a výtvarné, místní kronika pražská i vtipný doprovod událostí politických, satira i polemika; jako zvláštní obor pěstoval Neruda se zálibou kulturně-mravoličnou mosaiku a feuilleton cestopisný. Jakoby sám věděl, že jeho besídky závisí slohově namnoze na vzorech vídeňských, berlínských a pařížských, hledal protiváhu ve studiu všeho, co sám pokládal za výkvět národního svérázu: zabíral se stále opravdověji do lidových tradic českých, v nichž odhaloval pravou tvář zdravého humoru domácího; sledoval

pražský život s láskyplnou zevrubností v jeho typických postavách a svébytných dějích, rozuměje dobře přerodu starodávného maloměsta v rušné středisko stupňovaného národního pohybu; pokoušel se přijíti i českému venkovu na chut a vůbec obsáhnouti svou laskavou a trpělivou pozorností všechny projevy tělesa národního a vyložiti je v duchu osvěceného liberalismu, radostné demokracie, sebevědomého češství, protiautoritativního evropanství, které věří rozumu a vědě i přitaká pudům a přírodě.

Když kolem svého čtyřicátého roku Neruda pořádal svou feuilletonistickou úrodu okem přísného autokritika, měl již dva svazky vážných a závažných „Studii krátkých a kratších“ (1876). Ale vedle nich se neváhal pochlubit jiskřivým souborem besídek rozmarných, ano rozpustilých, pro něž našel přiléhavé označení „Žertů hravých i dravých“ (1877): satirik a smíšek, parodista a šprýmař, navázaný společník a mistr vtipné sebeironie zasvěcuje tu čtenáře lehce a vtipně do vlastních radostí i starostí dvorného a prostořekého garçona, labužnického rozkošníka při tabuli i tanci, bystře pozorujícího prochazeče Prahou, kriticky a satiricky založeného kronikáře hlouposti lidské. V pozdějších letech u Nerudy převažovala ve feuilletonech tato stránka burleskní a místo soustavné práce slohové spokojoval se unavený a rozmrzelý besídkář nesouvislou improvisací; toho rázu jsou hlavně soubory posmrtné, zdomácnělé s názvy od Nerudova žáka Ignáta Herrmanna „Drobné klepy“ a „Proti srsti“.

Ač již první práce Nerudovy se lišily od projevů jeho vrstevníků úplným nedostatkem naivnosti a přebytkem mužného názoru, přece i on potřeboval školy života, aby uzrál a dospěl k poznání své vlastní podstaty. V milostném přátelství k vynikající ženě pronikl hloub sám k sobě, na cestách širým světem porozuměl lépe smyslu své vlasti a svého národa v dějinné epopeji lidstva; je-li první vydání „Knih veršů“ r. 1867 pravdivou zpovědí burácejí-

ciho Nerudova jinošství, znamená jejich definitivní útvar r. 1873 životní úhrn dosažené mužnosti básníkovy. Neruda, vznětlivý eroticky v okruhu citovém i smyslovém a potřebující právě pro svou strohou mužnost inspirace ženy, dal se po Anně Holinové, jež odcizivši se mu vnitřně, nepřestávala naň přece mysliti, několikráte upoutati ženami typu vyššího i nižšího, ale zpravidla nepřisuzoval těmto krátkým vztahům závaznosti; jenom dva z nich se mu staly skutečným životním osudem. Karolina Světlá, kterou poznal jako zralou ženu a rozkvetlou umělkyni, dovedla ve smyslně vášnivém muži odhadnouti citově a mravně bohatou bytost a v trýznivém sebezapření obětovala žádoucí štěstí plného milování, aby v osmadvaceti-letém Nerudovi uvolnila ony étické síly, jejichž rozvoj vnesl pak i do jeho umělecké tvorby kázeň a řád. Po dvou letech přistoupilo v krásné Teréze Macháčkové k němu svěží dívčí mládí se všemi sliby citového opojení a životního štěstí, ale předčasná smrt její přidala jenom trochu bolesti k oné elegii, kterou si odnesl Neruda z rozchodu s K. Světlou a která občas diskretně, ale temně zaznívá z jeho důvěrné lyriky. Rozloučiv se navždy se slunnými sny o ženě, rodině a dítěti, uzavřev se po matčině smrti do neútulné samoty mládenecké, nestal se přece drsným mrzoutem: byl osvědčeným mistrem v přátelství, rád se dával v náhlém rozmaru léta rozohniti ženským vděkem, zůstával věrným ochráncem a rádcem mládeže.

Od mladých let poznával s vášnivou chutí svět a lidi a na svých rozsáhlých cestách si právě osvojil ono svobodné evropanství, kterým programně jako jinošský bouřlivák dráždil vlastenecké zpátečníky a pro jehož šťastnou praxi označila jej mladší světoobčanská generace jako mistra, který boursal u nás v literatuře čínskou zeď. První jeho větší, takřka symbolická cesta jeho náležela r. 1861 západní Evropě a její zbožňované metropoli Paříži; r. 1870

podnikl velikou pout po Balkáně s Cařihradem, po přední Asii, Středozeimním moři a Egyptě, po Itálii s Římem; r. 1875 zajel si znova do Německa a českých lázní. Mocný dojem, kterým ho okouznil prudký život moderní Paříže, byl ještě převýšen myšlenkovým vzrušením na památných místech starodávné vzdělanosti antické, prvokřesťanské a renesanční a v končinách, kde se Evropa snoubí s Asií. Svět germánský a kultura středověká zůstaly nadšenému Čechovi a osvícenému svobodomyšlníku cizí; zápas za volnost duchovní a politickou upoutávaly ho daleko více než památky zralého života uměleckého; pestré vlnění lidového zástupu mělo proň neméně přitažlivosti než barevná hra moře, již dával přednost před osamělou vznešeností hor. Politicky rušná půda probouzejícího se Maďarska vábila demokrata a národovce; na světové výstavě ve Vídni byl vzrušen osvícený humanista, sledující s nadšením vývoj lidského ducha; po Římě papežském i královském vodil jeho kroky vzdorný a posměšný svobodomyšlník; ale v Cařihradě byl to především umělec lačný dojmů a smyslových překvapení, jenž se dal strhnouti jiskřivou směsí plemen, národů, věr a kultur. Tři knihy cestopisné, vyvrcholující Nerudovo umění feuilletonistické, zaznamenaly výtěžky tohoto putování Evropou, Asií a Afrikou: „Pařížské obrázky“ (1864), „Obrazy z ciziny“ (1872) a „Menší cesty“ (1877). Také v nich se střídají myšlenkově i umělecky propracované studie o krásných dějích a mohutných dějích v kalendáři lidstva s lehounce nahozenými žerty hravými a dravými, které na účet zpátečnictví, malichernosti a hlouposti člověka i národů snuje úspěšný a laskavý filosof, nadaný neodolatelným smyslem pro grotesku a komiku.

Životní obzor, rozšířený stejně cestami jako studii světové literatury, stavěl Neruda ochotně do služeb národní kultury, pro niž pracoval v „Hlase“ a „Národních listech“ soustavně a bez oddechu. Jako divadelní kritik,

který po dvacet let málem denně sedával v „Prozatímním divadle“, posuzoval nejen novinky, ale i reprisy, nejen dramatiky, ale i herce, režiséry, dramaturgy, řešil časové otázky ležící na rozhraní jeviště a literatury, Neruda byl mnohem více než spolehlivý kronikář a než shovívavý soudce. Čteme-li ještě dnes pět svazků, kam zahrnuta všechna úroda této klopotné práce referentské, ochotně přizpůsobující volná stanoviska estetická potřebám časovým, stojí před námi jednak moudrý vychovatel vkusu obecnstva málo vzdělaného, jednak neunavný průkopník Národního divadla, do jehož zlatých síní však tragickým nedorozuměním Jan Neruda vůbec nevkročil.

Pojednáváje o hereckých výkonech proslovil důrazný požadavek českosti v umění českém; ten byl mu východiskem v památném boji za Bedřicha Smetanu; ten se osvědčil jako spolehlivé vodítko při rozborech děl výtvarných a při oceňování národních hodnot J. Manesa a V. Levého; k němu se dopracoval i v kritice literární, když postupným vývojem překonal protivlastenecké světoobčanství a mezinárodní humanismus svých revolučních začátků. Nerudova všechna literární kritika, ať vycházela v denních listech, nebo v revuích „Obrazy života“ a později „Osvětě“, má ráz příležitostný, nesoustavný a novinářský a tím se podstatně liší od soudobé, filosoficky založené kritiky pevného základu teoretického a jednotných hledisek. Má však před ní nejednu přednost, hlavně dar vmýšleti se do básnického díla a umělecké individuality, přímou zkušenost tvůrčí a pak výchovnou a povzbudivou laskavost shovívavou i při odsudku. V osmdesátých letech soustředil se Nerudův zájem především k literatuře osobitě národní, v níž obecná lidskost má původní kmenovou individualitou podmíněný tvar a svéráznou odlišnost od evropského průměru; to bylo nejenom výslovné odvolání mladistvých vlastních zásad, ale i výstraha mladší skupině

kosmopolitické, sdružené kolem časopisu „Lumíra“, který r. 1872 Neruda sám zakládal. Zvláště z básnické knihovny „Poetické besedy“, v níž od r. 1883 shromažďoval všechny význačnější poety, byl patrný Nerudův důraz na domácí látky i formový svéráz vedle sklonu objektivistického, cenícího epiku výše než lyriku. Toť doba Nerudovy zralosti, jevíci se stejně v oboru výpravné prósy jako poesie; ale naopak Neruda žurnalista zřetelně umdlával. Když se postupně kolem r. 1880 zřekl úkolů kriticky zpravodajských a omezil jenom na besídky pod čarou označované oblíbeným stejnoramenným trojúhelníkem, oním „známým třírohým kloboukem, pod nímž čtenář nenalézal sice nikdy cop, ale za to kudrlinek vtipných a žertovných hojnost“ přestal čtenáře vychovávat a prostě jej bavil, druhdy dosti nuceně, nudě se sám při násilné robotě feuilletonistově.

Na rozkvět i vyzrání Nerudova povídkového umění v létech sedmdesátých působily stejnou měrou životní zkušenosti v cizině jako pronikavé studium skutečnosti domácí; z cest si přinášel rozsáhlou znalost duševních typů, mravů, fysiognomií; v pražském domově se učil podrobnému a pečlivému pozorování malebných postav a postaviček hlavně těch, v nichž dožívala starodávná, maloměstská Praha neb kterými hlásila se sociální bída rostoucí metropole. Jako povídkář dbal Neruda především povahokresby a zpravidla se na ni obmezoval; při vši lásce k životní pravdě a při veškerém postřehu v pravdě realistickém, zůstával mistrem genové drobnokresby, kterému stačí ojedinělý případ bez souvislosti se společenským celkem a jehož nevábí mravoličná celistvost. Značný pokrok proti starším arabeskám jeví se ve výpravném soustředění, v rychlém spádu, v mluvě životné, názorné a úsečné; není sporu, že se tu učil povídkář vydatně od žurnalisty. Co dodává Nerudovým povídkovým obrázkům jedinečného půvabu, toť jejich jasný a svěží

humor, ke kterému Neruda dozrál v odříkavé moudrosti brzo po čtyřicítce: šumné veselí a perlivý rozmar vyvěrají u něho jednak z rovnováhy praktického mudrce, jednak z bohatého citu laskavého humanisty, jednak též ze širokého básnického pochopení všeho, co jest lidské a příliš lidské. Jako u všech pravých humoristů zalesknou se často také u Nerudy pod úsměvem slzy, a příběh na pohled jenom směšný nabývá při hlubším proniknutí dosahu tragikomického.

Dvě drobné knižečky zahajují Nerudovu zralou prósu povídkovou. O obou se vrstevníkům zdálo, jakoby byly vznikly jen jako doplňkem k větším cyklům feuilletonistickým: „Různé lidi“ (1871), ostře to kreslené album postav a povah z mezinárodní směsice z Podunají a na východě, si přinesl Neruda zároveň s „Obrazy z ciziny“ z velké své pouti světové; „Trhany“ (1871), brethartovský to cyklus „bývalých“ lidí s kořenou českou příchutí, psal jako novinářský zpravodaj stejným perem, které současně v „Pražských obrázcích“ ostře a věrně zachycovalo povržené typy pražské společenské spodiny. Zcela jiného rázu jest vrchol Nerudovy výpravné prósy „Povídky malostranské“ (1878). Jenom jediná, nejdelší, avšak nejméně zdařilá a soustředěná práce s prvky svéživotopisnými, „Týden v tichém domě“, jest ohlasem Nerudovy mladosti, ale celek zrcadlí vyspělého muže i umělce. Elegická vzpomínka na dějiště dětských let pomáhala Nerudovi křísiti svérázné postavy staropražské zpravidla na rozhraní komiky a tragičnosti, nejednou s hlubším symbolickým neb alespoň typickým rysem v osudu; mistr charakteristiky dovedl hovorem i pohybem zachytiti jejich genrový svéráz; náladový malíř rozumějící mluvě věcí, obklopil je jednotným životním prostředím, které je podmiňuje a utváří; takto se v rušném pohybu zvedá před čtenářem svébytný celek, v sobě uzavřený a přece pravdivě lidový, s nímž se bavíme a radujeme, ale občas le-

hounce rozteskníme nad ironií osudu a nad marností, vládnoucí člověkem.

Téměř současně, co se povídkář Neruda se zálibou obíral drobným malosvětém lidským, vzněcoval se nekonečným divadlem vesmíru Neruda básník, který se po dlouhé době opět vracel k soustavnému tvoření veršového, citě novou sílu v duši zralé, ale nestárnoucí. Dávno již byl positivism přírodovědecký svobodomyšlnému muži náhradou za ztracenou víru náboženskou, dávno již si osvojil moderní humanista jeho naděje a důvěry, dávno již budoval si na něm filosofii dějinnou vyvrcholenou v apoteose národnosti a lidskosti. Nyní se dal inspirovati přímo jeho čelnými naukami hvězdářskými a kosmogonickými, zvláště naukou o pluralitě světů, nekonečnosti vesmíru, o mechanickém původu světa a pohybu planetárního, o spektrálním rozboru a rychlosti světla. Ale jenom z části vznítilo toto opojení vědeckou myšlenkou u Nerudy hymny a ódy řečnického vzletu a široké malby slovní a obrazové, v jakých si právě tehdy počal, podle francouzských vzorů, libovati u nás mladistvý Jar. Vrchlický, vřele od Nerudy uvítaný. Častěji vedlo základní, vlastně humoristické pojetí básníka k tomu, aby zlidšťoval vztahy vesmírné a přenášel lidské poměry do oblastí kosmických, — tato anthropomorfisace, hned rozmarně hravá, hned tragicky opravdová jest vlastním klíčem „Písní kosmických“ (1878). Toto naplnění hvězdné nekonečnosti plesem i žalem člověkovým dobře se hodilo k tomu, aby básník do knihy plné rozmanitosti a střídání vložil vedle lehounkých písní o plachém hoři srdce jiskřivě veršované feuilletony z kosmické kroniky, vedle těžkých dum myslitelských populární deklamovánky o národních otázkách . . . nebyl slohově nikdy tak duhově měnivý jako v tomto dile vyjasněné mužnosti, kterému se rychle dostalo popularity.

Uprostřed plesných chvalozpěvů kosmických kvílí několik písní žalu osobního i všelidského, jakoby tuchou

těžké a osudné choroby, která brzy po vydání tohoto díla Nerudu přepadla. Změnila nadobro jeho způsob života; z duchaplného společníka učinila mrzutého samotáře; literárního organisátora odvedla od veřejného ruchu; zmařila činnost zpravodajskou a ztrpčila i povolání žurnalistické. Než, pro duchy opravdu veliké bývá i utrpení inspirací a hlavně prohloubením — to se mělo nyní osvědčiti také na Nerudovi. Teprve v této době nabyla jeho epika klasické prostoty a věčné lidskosti, teprve teď vytryskl plný proud jeho lyriky důvěrné, teprve teď se vlastenecký verš Nerudův povznesl k výši tragické.

Těžce nemocní lidé rádi bloudivají myšlenkami v době dětství a utíkají se ve vzpomínce do ochranného náručí mateřského; náboženské představy dětinské se jim zdají úlevou a osvěžením; oprošťující se tváří v tvář smrti nalézají nový vztah ke svým rodovým a plemenným kořenům. Z takových podmínek vznikala Nerudova poslední kniha epická „Ballady a romance“ (1883), jejíž prstonárodní erbenovský sloh potvrzuje, že u Nerudy se dokonal obrat k lidové tradici, napověděný leckde již v knihách veršů a hájený nejednou úvahou teoretickou. Jako Čelakovský neb Erben, podává také Neruda ohlasy a to podle látek i podle slohu; rysy převzaté z prstonárodního podání seskupuje, násobí, prohlubuje; skoro dětský primitivism lidového výrazu dovede zachovati s jemným taktem až do důsledků. Z výpravné písně lidově tradiční, jak ji uchovaly sbírky Erbenovy a Sušilovy, nepřevzal uvědomělý umělec jenom spád dějově dramatický, ale i živel zdobně popisný a ten sám vypracoval leckde se zálibností, ano s virtuositou: tímto spojením živlu epicky kresebného a lyricky arabeskového připomíná Neruda místy Manesa, kdežto hluboká a čistá citovost teple proudící všemi látkami uvádí na mysl geniálně samostatný způsob, kterým se Smetana zmocnil motivů hudební tradice národní; takto tři sourodí duchové, kteří si v životě i ve tvorbě navzájem roz-

uměli, uskutečňovali shodně požadavek českosti v umění českém. Lidové zkazky, většinou kořenů katolicky legendárních i samorostle zkombinované náměty, opírající se tu i tam o starší knižní podání poskytly přese všecku pečlivou objektivisaci Nerudovi dosti příležitosti, aby diskretně napověděl své citové vztahy nejdůvěrnější, zvláště nehasnoucí lásku k matce a neukojenou touhu po dítěti a jeho prosté něze; také poměr k národu, propukající i zde mimo vše nadání, nabyt nyní spojitosti s citem synovským. Nad „Balladami a romancemi“, knihou vlídné pohody a zlatého úsměvu, klene se klidná obloha letního podvečera, do něhož voní mateřidouška z rodných mezí, bzučí včela nesoucí med do úle, zvoní zbožné klekání — úplný smír se životem jest proveden jako závěrečné slovo humoristy lidumila, humoristy myslitele.

Nerudova potřeba básnické sdílnosti o citech srdce zrazeného osudem a přece vzpínajícího se znovu po pozdním štěstí nebyla ukojena ani nápovědmi „Kosmických písní“, ani legendárními symboly „Ballad a romancí“, nýbrž vymáhala na básníku skoupě zdrženlivém plného průchodu. Neruda přeoraný pluhem choroby a bolesti, odhodlal se k tomu dosti pozdě, když procítl v podzimní samotě z krátkého letního opojení šumavských prázdnin a z prudkého dobrodružství pozdní erotiky . . . tehdy v „Prostých motivech“ (1883) shrnul cyklicky v písních a malbách rok svého vnitřního života, členěný a odstupňovaný přirozeně čtyřmi ročními dobami. S velkou životní i uměleckou zkušeností vrátil se k lyrické metodě, o kterou se pokoušel již v „Knihách veršů“, zobraziti totiž duševní dějstva obdobami z přírody na dotvrzenou moderního poznatku básnického i malířského, že krajina jest stavem duše; i tentokráte, na rozdíl od šťastného venkovana Vít. Hála, jehož předčasného skonu právě nyní vzpomněl, blížil se k přírodě s upiátou skepsí nedůvěřivého dítěte městského. Ale jak vyrostl lyrik „Prostých motivů“ nad zkoušejícího

a tápajícího veršovce let šedesátých! Zhustil ještě jeho výrazovou stručnost, ba stupňoval ji až k úsečnosti gnómičké; prohloubil letmé popěvky ve skutečné písni tlumeného kouzla melodického; krajinným pohledům, jenom výjimečně lokalizovaným v pražských sadech a šumavském podhoří, dal světlo, vzduch a vůni; hlavně však podložil tuto doslovně impresionistickou lyriku bohatším životem citovým, který od prvního opojení jarního se vyvíjí až k zimní mdlobě s tuchou smrti. Uprostřed knih různým způsobem objektivistických vytvořil Jan Neruda krajně osobní zpověď lyrickou, kde se jeho složitě já kmitá ve všech barvách duhového vidma, rozklenutého mezi sluncem lásky k životu a deštěm smutku nad marností touhy — nebylo možno instrumentovati bohatěji ústřední zkušenost uzavřenou do výmluvného výkřiku „Vždyť jsem chtěl také šťasten být, však Pán bůh nechtěl tomu!“

Poslední tři z „Prostých motivů“, zavírající básníkovu zimu, hledí tváří v tvář nedaleké smrti, jednou v nervose nemoci, po druhé s hrdým odevzdáním, po třetí se vzbouřenou nedočkavostí. Ale skon dal na sebe ještě dlouho čekati, až před sebou vysílal záludné posly, jakým byl nový neduh, částečné zmrzačení, úplná samota. Ale básník, duševně neochabující, ač občasně těžce skleslý, se neuzavíral ani radostem, které přinášelo postupné splňování mladistvých tužeb nadosobních: uvítal vstup dělnictva do veřejného života, zaradoval se nad obecným politickým vítězstvím mladočeské strany, docenil národně kulturní význam jubilejní výstavy. Ale právě když její úspěchy vrcholily, vydechl naposledy ve svém bytě ve Vladislavské ulici v Praze dne 22. srpna 1891.

Teprve dlouho po jeho smrti byla v úhrnném vydání přehlédnuta rozloha jeho díla vyplňujícího více než čtyřicet svazků a třicetsedm let neunavné práce básnické i novinářské. Leckterý dávno zapomenutý, ale závažný

dokument publicistického umění a národní statečnosti připomenut byl tímto souborem; mnohá jednotná snaha veřejně výchovná vysvitla teprve nyní v souvislosti vývojové; i k básnickým dílům přibyla velmi cenná pozůstalost veršovaná. Kromě několika burleskních balad tvořil její jádro roj epigramů, spíše bravě rozmarných než satiricky dravých a pak rozkošný malostranský feuilleton ve verších „Letní vzpomínky“ (z r. 1888), prosycený milostným kouzlem jinošství... ještě po smrti potěšil tu českého čtenáře Neruda humorista.

Ale národu z celé Nerudovy pozůstalosti nejdražšími zůstaly „Zpěvy páteční,“ malý cyklus vlasteneckých básní z let 1880—1887. Jsou ovšem pouhým zlomkem rozsáhlejšího plánu, který byl porušen několika skladbami původu nahodile příležitostného a Neruda sám si představoval monumentálnější výstavbu celku, určeného potřebě velkých chvílí národních jako Smetanova „Libuše“, ale i to, co bylo provedeno, stačí na breviář vlastenecký. Nejinak než polští mesianisté-romantikové pojal Neruda ideu národní nábožensky a mysticky: Čechové, lid lví, usedlý v zemi kalicha, obětoval se za svobodu lidstva, ale v jejím znamení opět vstane k poslání vůdčímu. Jak hořko, ale jak slavno jest žítí v zemi věčného Velkého pátku; jak opojno, ale jak i odpovědno náležití k národu, jehož heslo zní „jen dál!“; jak krásné jest zapřítí sebe sama a chystatí budoucnost, kdy vzejde v Čechách bílý den a plno růží kolem!“ Tuto zvláštní syntésu národního liberalismu a citové ekstase politických nadějí a osobních paroxysmů, chmurných sebeobžalob a jásavých tušení vyslovil Jan Neruda zcela osobitým slohem, který má z „Písní kosmických“ hymnický vzlet a z „Ballad a romancí“ výraz formulovitě zkrojený a prostonárodně hutný. Jan Neruda zhustil v těchto desíti zpěvech celý svůj vývoj, od evropanství k národnosti, od záporu ke kladu, od skepse k víře, od nedůvěry k lásce, svou sebezapíravou dráhu pokory a

odevzdání, jako by byl věděl, že bude tento odkaz čítán již nad jeho hrobem, ne pouhými vrstevníky, ale syny synů, vnuky vnuků onoho hrdinského pokolení, s nímž sám zakládal svobodné, radostné a plné češství moderní.

Arne Novák.

OBSAH

Arne Novák: Jan Neruda 7

KNIHY VERSŮ

Proslov psaný k vydání prvnímu 31
Proslov k vydání druhému 31

Kniha veršů úpravných

Divoký zvuk	35
Kolovrátek	54
O Šimonu Lomnickém	61
Jeník	71
Mrtvá nevěsta	77
Matka	80
Rubáš	82
Nestáli druhové	85
Žena	87
V zemi Mokha	90
Jeptiška	92
Se srdcem rekovým	93
Dobrovolník	95
Slaměný vínek	97
Skočme, hochu	98
Před fortanou milosrdných	99
Dědova mísa	101
Otrhánek	102
Romance	103
Průvod	104
Při balletu	105
Doña Anna	107
Jako do skoku	108
Oběšenec	109
O třech kolech	110

Poslední ballada z roku dva tisíce a ještě několik	112
Ask	113
Allegorie	114
Legenda o chudobě	116

Kniha veršů lyrických a smyšlených

Otci	
Vzduchem hučí to a zvoní	121
Těch žhavých zvuků umíráčka	122
Otec pomalu umírá	123
Dále, chaso pomáhačská	123
Nad hlubokým, tmavým hrobem	124
Otce zde už pochovali	124
Mne to už zase, otče můj	125
Milovali jsme se, otče	125
Já ležel na rov natažen	126
Kéž dobudu si jmena věčného	126
Matičce	
Proto mně draha tak	127
Ze všeho jediná	127
Dí matka: „Ty prý písničky	127
V sobě jen a mlčky nesu	128
Má matka někdy čítává	128
Znáš matko drahá, překrásnou tu báji	129
Nic nemáš víc, vše dala's mně	129
Už přišel, matičko, Tvůj zimní čas	129
Neslyšel jsem Tě zazpívat	130
Zakoupila's místo	130
Dozpěv. Ty's šla a v naši světničce	131
Psáno na asijském Burghurlu	131
Anně	
Co já zde pěju v bájném lásky dómu	132
„Budiž světlo!“ šumí mrtvou nocí	133
Vzhůru o hvězdu v hru zbujnou s nebem	133
V kotouči jsme kolem plesajících	133

Ty's mně byla milá melodie	134
Vysoká mně byla's píseň lásky	134
Oboči je milé houští, v jakém	134
Jak si květy s sluncem pohrávají	135
Mého ducha bujně horování	135
Nevím, co mně lásku dobylo	136
Neznám věčně žíznit, v nouzi neunavit	136
Dalo nebe bratry, dalo lásku	136
Srdce mé jak struna vetchá puká	137
N* N*	
Mně jest jak otcí v zoufalství	138
Kdo může oko zarositi bolem	138
Ben Akiba věhlasný děl	138
Jako perleť lesklá, zrcadelná	139
Elegické hříčky	
Již se ta zima milená	140
Kdo už více jar těch přežil	140
Víchr nade krovem hučí	140
Nevím, proč ta země posud	140
Tak divně jaro počínává	141
Pašijní píseň, perlo lidstva bolu	141
Zas bude parno jarní zrát	141
Nevím, mám-li milovat	142
Byl jednou mládec, miloval	142
Rychle hlava myslí	142
Za ty krásné city	142
Nový život jaro lije	143
Ležím v bujném, pestrém drnu	143
Psal jsem v pošmourné své písni	144
O těš se z jara, třeba by	144
Led zmizel, řeka volna zase	144
Řekněte mně, větrové vy	145
V krátku přijdou horcí dnové	145
Loretánské zvonky	
Což, Loretánské zvonky	146

Dřív více písní znaly	146
Co dítě jsem je slýchal	146
Z kraje	
Podřimlo i moje srdce	147
Bázliv v proud se blaha dívám	147
Jen ty tony scházející	148
Hochu, malý hochu	148
Kdož jí poví	149
Vyletěl skřivánek z pole	150
Což jsi zpěv svůj zakopala	151
Stará chatrč	151
U studánky	152
Ohlasy italských národních písní	
Koho miluju? Aj jmeno toho	153
Vy nechcete, bych za ním chodila	153
Divíš se těm perlám v šátku mém	153
Říkali, že's srdceí zlodějem	153
Jaktě živa jsem to neviděla	154
Dost dlouho jsem ten klíček nosila	154
Aj, každý člověk má prý srdce troje	154
Co otce svého chce tě poslouchat	154
Nevím, zdaž mne políbením zbudil	155
Dej mně své srdce, drahý, prosím — prosím	155
Žlutá voda, žluté nebe	155
Zdaž jsi slz mých nezatušil	155
Moje láska, vdova mladá	156
Umru touhou, není pochybnosti	156
Připoutány jsou mé ruce	156
Na krajinu padla první letos mlha	156
Také růže smrt	
Můj první máj, můj první máj	157
Evangelium své lásky	157
Máj tak krásný, jak jen první	157
Pláče matka nade hrobem	158
Na rozcestí jinoch bledý	158

Z hrobu volá mrtvá láska	158
Každá písnička ta malá	159
Z mělnické skály	
Z tvých vlasů ruka přírody	160
Aj, jak se víno červené	160
Pojď, Míno, sem a na klín můj	161
Ten český granát ohnivý	161
Mé víno je tak ohnivé	161
Vím, proč se vína bojíte	162
Kdo nikdy vína nezkusil	162
Každého jara kmeny rév	163
Já Němcům jenom závidím	163
Už věřím tomu, víno že	163
Ve první knize moudrosti	163
Jen smějte se, že v křivo jdu	164
Já nechci nikdy pivo pít	164
O nechte mne v mé hospůdce	164
Vším jsem byl rád	166
Vnitřní život	
Kdos ještě schopen vnitřně ž	169
Ach vnitřní život — život sán	169
Jen vnitřní život — svatý kli	170
Zevnitřní svět má pestrý háv	170
Jen dovedeš-li vnitřně žít	170
Zapěl jsem píseň poslední	171
Starý dům	172
Mé efemérky	
Zas v dumání jsem prožil den	173
Duch můj jak tichý větérek	173
Proč neumírám, dokud teď	173
Našel jsem se	175
Lístky „Hřbitovního kvítí“	
I. Ze srdce	
Ach jakž to srdce divně v prsou bije	177
Když nás srdce pobolívá	177

Mocná řeka krve proudí	177
V mém srdci je už mrtvo tak	178
Teď každý žijem truchle pro sebe	179
To jaro letos ani nepřichází	179
Jen matko „Naděj“ zůstaňte	180
Milost! — Můž-li jemný slavík mnohým	181
To věčné bolův polykání	181
Shlížela se vrba u potoku	182
Až umru, přátelé, kéž je to dnes	182
II. Z divokých lásek	
Co jest láska? Divná smíšenina	183
Tak velemoudře ze záhonu	183
„Povždy znovu pochybuju	184
Láska shořela jak tenká svíce	184
Zde ležím churav horkém na loži	184
Moje srdce jest jak pozdní podzim zvadlý	185
Blázný jsem si dělal z hezké děvy	185
Ach přišla láska s milým žebroňem	186
III. Při zpuštěných strunách	
Znám vás prsa pěvná, tužná	186
Vy děti lásky, chudé písně moje	186
Jsemli syn neb cizím Apollinu	187
Však znám ten lid, jenž nožem pytvy hnusné	187
Mnoho bolů v tomto světě	188
Lehko nyní zamilovanému	188
Nalykav se prachu z lidské hlíny	188
Poezie žila, dokud každý	190
Na vršíku dům stál bláznů	190
IV. Ze hřbitova	
Co jest slza? skvostná karbunkule	191
Co jest země? Mocná báně	191
Jaký bujný ples na živém stromu	192
O Dušičkách na hřbitově větřík	192
Za mřížemi rovy v stejné řadě	192
Nač zde sklonných vrbin u ohradě	192

Bleskosvodům společenských bouří	193
Mnozí chválili, že zpívám o chudobě	193
Nebe širé obléklo šat šedý	194
Já věru lituju všech našich „bohů“	194
Stojí ostrov pustý pokraj moře	195
Valí proud se světem bystrý, ostrý	195
Přede mnou tu leží lebka rozpoltněná	196
Neplač, neplač, brachu, nenaříkej	196

Kniha veršů časových a přítležitých

Z času zaživa pohřbených	199
České verše	
V vlasti jsem a předce divná tužba	202
My neumíme ještě umírat	202
A chceš-li ještě, osude	202
Náš lid jest jako žid! Dej těžké břímě	203
Předlouho tíží osudův nás ruka	203
Aj z čeho asi musí být	204
My celý svět jsme bili v tvář	204
Popěvky k vlasti	
V každém zvonu srdce	205
Věř mně, děvo, že jsi churava	205
Ty's jako kytka z krajin tropických	205
Nehněvej se, že se Tobě směju	206
Jen mne kopej, milko, jen mne trýzni	206
Zdá se mně věru tancem být Tvá láska	206
Poslání na Slovensko	207
Na peštské Kalvariji	209
Karlu Havličkovi Borovskému	210
Ve východní záři	213

PÍSNĚ KOSMICKE

I. Letní Ty noci zářivá	221
II. Když k. Vám vesel hledím	221
III. Ach, jaké to blaho: poležet	221

IV. Což třepotá se to tu hvězdiček	222
V. Snad jiní jinak uvidí	223
VI. Věřte, že také hvězdičky	224
VII. Po nebi hvězdic je rozseto	225
VIII. Poeto Světe! co jsi aeón prožil	225
IX. Stárnoucí lidstvo čte ve hvězdách	227
X. Paprsku s Alkyony mé	227
XI. V pusté jsme nebeské končině	228
XII. Všechny ty vířivé planety	230
XIII. Také to Slunce ohnivé	231
XIV. Zem byla dítětem; myslela	231
XV. Měsíček, pěkný mládenec	232
XVI. Báječně krásný to předc byl sen	233
XVII. Měsíček že je mrtvý muž	234
XVIII. Měsíc mrtev. Při něm ve prodlení	234
XIX. Oblaky země jsou synové tkliví	235
XX. (Mluvíval člověk:)	236
XXI. (A mluví člověk:)	236
XXII. Seděly žáby v kaluži	237
XXIII. Že skály již Země plameny	239
XXIV. Dík budiž Vám, zlaté hvězdičky	240
XXV. „Vlast svou máš nade vše milovat	241
XXVI. Vzhůru již hlavu, národe	241
XXVII. Kdo měkkým je, ten bídně mře	242
XXVIII. Slunce je hvězda proměnná	243
XXIX. Měsíček mrtvý — budoucnost	243
XXX. Děj země je krátce jen vyprávěn	244
XXXI. Zelená hvězdo v zenitu.	244
XXXII. Myslím, že malý Měsíček	245
XXXIII. Již vyznám se ze všech hříchů svých	246
XXXIV. Promluvme sobě spolu	247
XXXV. Přijdou dnové, léta, věky, věkův věky	248
XXXVI. Aj, tamhle dřímavých jiskerek	249
XXXVII. Ty věčné hlasy proroků	250
XXXVIII. Až planety sklesnou k Slunci zpět	251

BALLADY A ROMANCE

Ballada pašijová	257
Ballada horská	259
Ballada dětská	260
Ballada česká	262
Romance o černém jezeře	264
Romance o Karlu IV.	266
Romance o jaře 1848	269
Romance italská	271
Romance helgolandská	272
Ballada zimní	274
Ballada stará — stará	277
Ballada tříkrálová	278
Romance štědrovečerní	280
Ballada májová	283
Ballada rajská	285
Ballada o duši Karla Borovského	286
Ballada o polce	289
Ballada o svatbě v Kanaán	291

PROSTÉ MOTIVY

Jarní:

Byla to zima překrásná!	301
Binokl na očích, v ruce hůl	301
Teď v zrcadlo hledím	302
Já zanevřel na svět	303
A předci!	304
Kde jsem se to octnul!	304
Snad je tak děcku s rána	305
Já věru teď nahlas si zpíval!	306
Tak rád bych zpívat uměl!	306
Buď požehnán, ty lístku první —	307
My ještě cos vyvedem	308
O malém Paľečku	309

Jaro se ozvalo	309
Sotva že srdce mé ožije	309
Ty utýráš mne chladem svým	310

Letní:

Zahynout jako ta luční tráva	313
Čtu ve měkké kůře březové	313
V březovém lese	314
Co ten letní den nám dává!	314
Je tak teplo	315
Náš kraj se ženil dnes	316
Nesmějte se pavučince na mých vlasech	317
Jak dobře, že z ráje vyhnal nás	318
Já umírám láskou	319
Má poesie — dívčina	319
Zpomínka na Háka	320

Podzimní:

Náš Boubín má šedivou čepičku	323
Já hnal se za motýlem	324
„Ta nebohá ptáčata venku!“	324
Ty naše hodiny	325
Kdy láska přilétá	326
Byl jsem já mlád?	326
Že šedivím?	327
Chtěl věčně bych být jen jak podzimek	328
Však nechtěl bych být jak ten podzimek	329
Jen z města ven!	330
„Pojď — Pojď!“	330

Zimní:

Zima, ta paní zlá	335
Ledový květ	335
Aby Tři králové věděli	336
Mladá, bujná upomínka	336

O modré chrpě	338
Tak sám a sám	338
Když jsem mlád byl	339
Když dal osud píseň	340
Znavený po bujném, úrodném létu	340
Den vznesl se	341
Přede dvorem stará vrba	342
„Jdeme všechny“	342
Liják se v okna boří	343
Byl pevný koráb to	343

ZPEVY PÁTEČNÍ

„Moje barva červená a bílá“	347
Anděl strážce	349
Matka sedmibolestná	350
Ecce homo	351
V zemi kalichu	353
Ukolébavka vánoční	354
Za srdcem	355
Láska	356
Ve lví stopě	358
Jen dál	360
<i>Poznámky Jana Nerudy</i>	363
<i>Poznámky ediční</i>	363

DÍLO
JANA NERUDY

I

B Á S N Ě

Uspořádal

Dr. Miloslav Novotný

Předmluvu napsal

Arne Novák

Upravil V. H. Brunner

1923

Nakladatelé

Kvasnička a Hampl v Praze

Tiskem Politiky
